

ԲԱՆԱՍՏԵՎԵՈՒԹԻՒՆ

Արաբներու գիշերային խառնուրդին մէջ Արգիլանի շահատկութիւններն և մահը: Թափառական
Ասպետներու վրայ հասնիլն և Սիւլէյմանի փախուստը:

67. Բայց ասով ո՛չ թէ Արգանտի զայրագին խրոխտ սըրտին մէջ
կը նուաղի բնաւ քաջութիւնն և կամ ցասումն ամենհի,
թէպէտ այլ եւս Ալեկտոֆն իւր բոցով չի հրայրեր զինքն
Եւ ոչ կողն ալ զժոխային խարազանով կը ձաղկուի.
Կը պըտոյտըն սայրասուր ժանտ երկաթն՝ ուր փռանկ բազմութիւնն
Աւելի հոծ և խռնախիտ է, աւելի սեղմ ամփոփ.
Կը հընձէ սինլըքորաց հետ զօրեղներն, և զոռոզ
Եւ վեհապանծ գլուխներն հաւսար կ'ընէ ռամիկ ամբոխին:
68. Հեռու չէ Կլորինդա, և ոչ ալ նուազ ինչ կարծես
կըտրատեալ անդամներով կը ծածկէ դաշտն այն ռազմի.
Խոթեց սուրն իւր խորամուխ փեղինգերի ծոցին մէջ
Սըրտին կողմանէ, ուր օթեւանն է կեանքի.
Եւ հարուածն այն մըխուեցաւ հոն այնպիսի ուժգնութեամբ՝
Որ երկաթն արինաքամ կըռնակէն դուրս գնաց ելաւ.
Վիրադրեց յետոյ զԱլքին հոն՝ ուսկից նախ և առաջ
Մեր անունդը կը ստացուի, և Գալլի դէմքը ճեղքեց:
69. Գեռնիէրի բազուկն՝ ուսկից նախ ինքը վէրքը ըստացաւ
կու կըտընէ շեշտակի՝ դէպ 'ի գետին կու ձրգէ,
Գեռ եւրս բռնն մէջն է երկաթն, և դողողջուն մատերով
Կիսակենդան ձեռքն այն հողին վրայ կը կայտոն ոստոստուն.
Նըման օձի մը կիսատուած տուտին, որ զուր տեղ դարձեալ
Կը ջանայ միանալու կարծես իւր բնիկ ամբողջին.
Խեղանդամ թողլով զինքն ա՛յսպէս մարտկուհին, կը դառնայ
Աքիւլէսի վրայ կ'իջեցնէ պողովատիկն իւր հատու:
70. Հարուածը վզին ու ծոծրակին մէջտեղն ուղիղ կըշռելով՝
Կը կըտրատէ երակ ու ջիղ, և խըզելով շընչափողն՝
Իրանէն իւր գլուխն երկիր թաւալապտոյտ կը գլորի,
Աղտեղելով նախ անմաքուր փոշոյ մէջ դէմքն անկենդան.
Իսկ իրանըն թամբին վրայ հեծելակ և կանգուն,
Հրէ՛ջ այլանդակ և չուառական, դեռ վերամբարձ կը կենայ.
Բայց սանձապուրծ ձին աջուձախ հազարումէկ ոստոստմամբ,
Հուսկ ուրեմն անարդիլ բեռն այն՝ գաւակէն կը թօթուէ:
71. Մինչդեռ այս կերպ մարտկուհին անընկճելի կը խոռէ՝
Եւ խարխալէ արեւմտեան բանակին սերտ ջոկատներն,
Ոնդին ալ ո՛չ ինչ նուազագոյն սաստկութեամբ ջարդ կը հասցնէ
Սարակինոս զօրագընդաց դէմ խրոխտունին Գիւլիպպէ:

Միևնոյն սեռն և միևնոյն քաջայանդուգն արութիւն
Զուգահանգէտ կը փայլի թէ՛ մէկուն և թէ՛ միւսին վրայ,
Բայց իրարու հետ մրցանքի զաւու պատեհ չունեցան,
Զի հզօրագոյն ախոյեանից կը պահէ բախտըն գիրենք:

72. Միւս այս կողմէն, միւսն այն դիէն թէպէտ կը մղեն և բաղխին,
Սակայն չեն կարող ճեղքել ամբոխակոյտն հոծ և կուռ .
Բայց քաջարին Գուելփոս առաջ կ'անցնի, և մօտ հասնելով՝
կը քաշէ կ'լորինդայի դէմ պողովատն իւր սուսեր,
Եւ սայրացի իջեցնելով զարկուած մը՝ քիչ մ'իւր երկաթն
Որիններանգ բոսորագեղ կը ներկէ գողտըր կողէն.
Նէ փոխադարձ երախածայր դըժնէ հարուած մը կու տայ,
Որ կողէ՛ կող սահնելով՝ կը խոցոտէ սնակուշտէն:

73. Կը կըրկնէ Գուելփոս զարնուածքն, այլ ըզնէ չի հարուածեր,
Զի զիպուածով կ'անցնի Ուզմիդ, բնիկ Պաղեստին աշխարհի,
Եւ հարուածն այն ոչ անձին սեփական՝ իւր վրայ կ'առնու,
Որ ճեղքելով կը փեռեկէ գինքը ճակտին մէջտեղէն.
Բայց արդէն իսկ Գուելփոսի չորս կողմը շատ մը խուժան
Հետը բերած զօրագընդէն կը հաւաքուին բազմախուռն.
Իսկ միւս կողմէն ալ երթալով կ'աճի ամբոխն հեթանոս,
Խառնաշըփոթ դարձեալ վիճակ մ'ընծայելով գուպարին:

74. Բայց արդէն գեղանի դէմքն իւր արուսեակն այն պահուն
Վերամբարձ պատըշգամէն ծիրաներփնեան կը ցուցնէր.
Եւ այն ժրխոր խառնակութեանց ատեն կըրցեր էր բանտէն
Ինքզինքն ազատել զազանասիրտն Ուրգիլան.
Եւ զիպուածով հոն ձեռքն ինկած գէնքերը չորս դին պատած՝
Առանց խըտրելու մէկմէկէ լաւն ու վատթարն,
Կը սլանար կու գար վերջին իւր սխալմունքներն ուղղելու,
Նորագոյն արդիւնքներով և պատուաբեր գործերով:

75. Ինչպէս նըժոյգ մ'որ արքունի ասպաստանին մէջ փակուած,
Ուր ռազմական զարդուգէնքեր կրելու համար կը պահուի,
Կը փախչի կապակոտոր, և ինքնազատ լայն ճամբէն
Կը սլանայ դէպ երամակն և կամ ծանօթ գետն ու արօտ.
Կը ծածանին խայտան վրզին բաշերն ալեօք վարսագեղ,
Եւ ուսերէն վեր՝ սէգ ու սօս ցընցելով գլուխն իւր վըսեմ,
Սըմբակատրոփ կը դսփէ հողն և կարծես կրակ ցատքեցնէ,
Եւ փորնչաձայն խըրխինջներով կը հրնչեցնէ դաշտուձոր.

76. Այսպէս Ուրգիլան դիմէ կու գայ, և վայրագ
Նայուածքէն բոց կը ցլանայ, ճակատն իւր բարձր անվեհեր,
Թեթեւաթուփ կ'ոստնու, և այնքան ժիր երազ են ոտքերն՝
Որ հազիւ թէ կը դրոշմին փողոյն վրայ հետք ընթացքին.
Թըշնամեաց մէջ հասնելով կ'արձակէ ձայն բարձրագոռ,
Իբրեւ յահուր յանձնապաստան՝ բնաւ զոք բանի տեղ չընող.
Ո՛վ անպիտան զուք Արարներ, ո՛վ տիղմն ու ցեխ աշխարհիս,
Ուակի՞ր այդքան յոխորտանք արդ սըրտերնիդ կը լեցնէ.

77. Սաղաւարտից և ասպարաց բոռն անկարող էք կրելու,
Կամ լանջերնուդ և կամ թիկանց վրայ գէնքուզբա՛ն բառնալու.

- Այլ մերկանդամք և վատասիրտ միշտ՝ նետերու հարուածնիդ
Կը յանձնէք հողմոց խնամքին, փրկութիւննիդ՝ փախչելու։
Գիշերային են ձեր գործերն և պանծալի՝ ճիգերնիդ,
Խաւարն է ձեր պաշտպանն։ աւասիկ այն կը փախչի,
Իսկ արդ հիմ ուրեմն ձեզ պատըսպարան պիտ' ըլլայ։
Ձէ՛նք հոս զէ՛նք են կարեւոր և պընդազոյն քաջութիւն։
78. Այս խօսքերու հետ այնպիսի դրժնէ հարուած մ'իջեցուց
Ազգազէլի շընչափողին, որ բրկին ծակը կըտրեց,
Եւ շըրթունքէն դուրս թրոած բառըն կիսկատար դեռ մընաց,
Որով նա պատասխանել կ'ուզէր անոր զուրցածին։
Կը մըթազնէ իսկոյն սոսկում մ'այն թըշուառին աչաց լոյսն,
Եւ ցուրտ սալսուռ մ'ոսկորներուն մէջ կը սահէ սողոսկի։
Վար կը զլորի, և մոլեգին կատաղութեամբ կը խածէ
Ատաճներով իւր՝ ատելին երկիր մահուան վայրկենին։
79. Ձանազան դիպուածներով յետոյ իրար ետեւէ
Սալադին և Ազրիկալուն և Մուլէաս կը սպաննէ։
Մէջքին մէկ կողմէն մինչեւ միւս կողմը՝ մէկ հարուածով
կը կիսէ Աղիազիլն՝ հոն դիտապաստ կը զլորէ։
Գետին կը փռէ Արիադին ալ՝ կուրծքէն վեր խոցահար,
Եւ մահամերձն այն կ'այպանէ կըսկծեցուցիչ խօսքերով։
Նա ծանրացած աչքերը վեր առնելով՝ խրոխտ հեղուութեանն
Մեռնելուն վայրկենին այսպէս պատասխան կը դարձնէ։
80. Ո՛վ ալ ըլլաս դուն, լաւ գիտցիր որ ոչ երկար ժամանակ
Այս իմ մահուանս յաղթանակիդ վրայ ցընծութիւն պիտ' ըզգաս։
Քեզի ալ նոյն ճակատագիրը վերահաս կը սպասէ,
Եւ հզօրագոյն բազկէ մ'ալ դուն քովըս տապաստ պիտ' ինկնաս։
Դառնագին քըրքջանօք՝ թող իմ բախտիս, ըսաւ նա,
Վըճառտու ըլլան Երկինք, բայց դուն սատկէ՛ հոս հիմայ,
Թըռչնոց և շներու ճարակ։ Կոխեց վրան յետոյ,
Եւ հոգւոյն հետ միազոյգ քաշեց երկաթն իւր հանեց։
81. Մանկլաւիկ պատանեակ մը Սուլդանին՝ խառնուած
Նետածիգ ու աղեղնաւոր այն ամբոխին մէջ՝ կըռուէր,
Որուն դեռ եւս գեղանի ծընօտը չէր զարդարած
Աղուամազ ծաղիկներով կենաց զարուն նորարոյս։
Մարգարիտ կարծես կամ ցօղ առաւօտեան կը թըւին
Սիրունիկ այտերէն վար հոսած քըրտունք ջերաջերմ։
Գանգրագեղ խոպոպներուն՝ փողին շընորհք կ'ընծայէ,
Եւ քաղցը է երեսին այն խրոխտադէմ խըստութիւնն։
82. Հեծած է երիվար մ'որուն ճերմակ փառ երանգն
Ապնեանց վրայ հազիւ հազ թափուած ձեան հասարի։
Ոչ մըրբիկ և ոչ ալ բոց կայ երբեք այնքան երազ
Որ իրեն պէս ճախրելով պտոյտքի թեթեւ ժրաժիր։
Գեղարդ մը՝ մէջտեղէն բըռնած՝ ճապուկ կը ճօճէ,
Կարճ ու կորածեւ թուր՝ մը մէջքէն կախ ձրգած,
Եւ վերէն վար ծիրանի և ոսկեկուռ անկուածովք,
Կը շողայ շողշողէ ճոխ արեւելեան զարդերով։

83. Պատանին այն՝ որուն սիրտը մանկական հաճոյքով
փառաց ասպարէզին մէջ հրապուրիչ կը ճըխայ,
Մինչ թըշնամեաց վաշտերը չորս դին շուրջ գալով կը խոովէ,
Ուսանց մէկէ մը նեղ դիրքի մէջ ինկնալու վրտանգով,
Ուշադիր կը դիտէ Արգիլան դէպ ժամանակն,
Ունոր հիւս եկած ատեն՝ մըխելու տէգն իւր կուրծքին,
Եւ պատեհ պարագային զաղտնաբար ձին սպաննելով՝
Հագիւ թէ պատանին կը կանգնի՝ վրան կը հասնի:
84. Աղերսահայց դէմքին, որ զուր տեղ զըթութեան զէնքերով՝
կը ճըգնի պաղատանօց ձեռք բերել իւր փըրկութիւնն,
Անագորոյնն այն իջեցուց զինավառ աջն անողոք,
Եւ բնութեան հրաշատեսիլ խանգարեց զարդն այն գողտրիկ:
Ըզգացումն առաւ կարծես, և մարդասէր քան մարդն այն,
Շեղեցաւ իջաւ երկաթըն տափարակ կողմանէն.
Սակայն ինչ օգուտ՝ երբ դուժն այն կըրկնելով ժանտ հարուածն,
Ոյն նախկին խոտորած տեղէն սրածայր ներս մըխեց:
85. Սիւլէյման՝ որ նոյն պահուն անկիրց ոչ այնքան հեռու՝
կոփերտի յարձակման դէմ կենալու կը զբաղէր,
Հագիւ թէ վըտանգի մէջ նըշմարեց պատանին,
Թողուց խառնուրդն այն և իսկոյն շըրջելով ձին իւր խիթկեց,
Սրովը զարկաւ ցըրուեց իւր դէմ կանգնած բռնոր արգելներն,
Եւ հասաւ վրէժխընդրութեան այո՛ւ, բայց ոչ օգնելու.
Ձի հոն տեսաւ, եղով, Լեւրինն իւր սրախողխող տարածուած,
Յօղունէն կըտրած, ինկած չըքնաղագեղ ծաղկի նման:
86. Եւ դիտեց ո՛րքան նազելի կերպով շիջան նուաղեցան
Դողդոջուն աչքերն, և ինչպէս վիզն ինկաւ թիկանց վրայ.
Այնքան գեղանի էր գունաթափ դէմքն, ու այնքան
Մեռելատիպ կերպարանքն այն զըթութիւն կը շընչէր,
Որ կակղացաւ թուլցաւ նախկին կարծրապինդ սիրուն այն կընծայ,
Եւ բարկութեան մէջ ողորմուկ ցաւոց արցունք բըխեցուց.
Կ'արտասուէնս դու Սիւլէյման, դուն որ անթաց բիրբրով
Դիտեցիր քու տէրութեանը կործանումըն բնաջինջ:
87. Բայց երբ աչքին զարկաւ սուսերըն թըշնամոյն թաթաւուչ,
Որ պատանւոյն դեռ ջերաջեր արեան շոգով կը ծըխար,
Տեղի տըլաւ գուլթն, և զայրոյթը զինքն հրայրեց բորբոքեց,
Եւ կուրծքին մէջ արցունքներն ամփոփելով լընացուց.
Խոյացաւ Արգիլանի վրան, և քաշեց սուր երկաթն
Եւ ճեղքեց միանգամայն անոր վահանն ու կորզակն,
Եւ գլուխն իւր և կոկորդն ամբողջ, հարուած սոսկալի,
Արժանաւոր Սիւլէյմանի վրիժառու գոռ բարկութեան:
88. Եւ անով ալ գոհ չեղած դեռ՝ ձիէն վար ցատքելով՝
Անշընչացեալ իսկ դիակին դէմ պատերազմըն կու մղէ.
Կատաղի գամփոփ նըման, որ մուկին զայրութով
Կը խածխըծէ՝ քարն որ կու գայ հարուածէ զինքն հեռուէն.
Ով անհուն դառնակըսկիծ ցաւոց ունայն փարաւազը,
Անըզգայ փոշոյ մը դէմ զազանաբար ժանտանայ:

Բայց ոչ ունայն տեղ հարուածներն և բարկութիւնն իւր անդին
Թըշնամուոյն դէմ կը թափէր Քրիստոնէից Զօրագլուխն:

89. Հոն կանգնած էին իրեն դէմ հազար թուրք զրահակուոր,
կորդակներով պատըսպարուած և կարծրապինդ ասպարօք,
Աննրկունք աշխատութեանց մէջ, մարմնով ժիր և տոկուն,
Քաջայանդուզն հոգւով և վարժք արիսական հրահանգաց.
Այլընտիր զօրականք Սիւլէյմանի բանակին,
Որք յետոյ չարաբաստիկ արկածներուն մասնակից՝
Արարիոյ անապատներն անցան՝ իրմէն անբաժանք.
Զախորդութեանց մէջ ալ նաեւ հաւատարիմ բարեկամք:

90. Իրարու հետ ասոնք սերտ և բարեկարգ միութեամբ
փռանկաց արիութեան դէմ անասան կու մըրցին.
Այս զընդին վրայ խոյացաւ կոփրետ, զարկաւ և խոցեց
Միգախորխտրն կորկուտտայ դէմքն, և Ռիւստէմն ալ կըշտէն,
Սէլիմի ուսերէն զլուխն իւր թուց գետին տապալեց,
Ռուզանն ալ աջ ու ձախ բազուկներէն զուրկ թողուց.
Ոչ ասոնք միայն, այլ բիւր դեռ զանազան կերպերով
Վիբաւորեց այն ջոկատէն շատերն և շատն ալ սպաննեց:

91. Մինչդեռ այսպէս դէմ առ դէմ սարակինոս ամբոխին
Հարուածներ տալով՝ անոնց հարուածներուն կը տոկայ,
Եւ բնաւ բարբարոս բանակին բախտն և կամ յոյս՝
Գահալէժ խոնարհելու նըշան մը չ'ընծայեր դեռ,
Կ'երեւի նորանըշան փոշելից ամպ մը մօտէն՝
Պատերազմի կայծակներ ամբարած իւր ծոցին մէջ,
Եւ զէնքերու փայլատակում մ' յանկարծակի ցայտելով
Կը ցընցէ Հիթանոսաց բանակն ահեղ սարսափով:

92. Յիսնաթիւ գինուորներ են, որ անխառն արծաթեայ
Կը պարզեն ծիրանեփայլ յաղթական Դրօշըն խաչին.
Զեմ կարող՝ թէ և հարիւր բերան, հարիւր իսկ լեզու
Շնորհուէր ինձ, պողպատէ շունչ կամ թէ ձայն երկաթի,
Պատմել մի առ մի թէ ո՞րքան կոտորած անխընայ
Հասուց գունդն այն ամենի իւր առաջին յարձակմամբ.
Կը թօթափին կ'իշնան Արաքքն անգօր, և թուրքն աննրկուն
Դիմամարտ իսկ ոգորմամբ կ'ընդունի վէրք մահացու:

93. Սոսկումն և արհաւիրք, անզրթութիւն և թախիժ՝
Կը սուրհան սլանան ամէն կողմ, և ամէն մէկ դիէն
Զանազան երեւութով կը շըրջի մահն յաղթական,
Եւ արեան կը յորդանայ ծովակ մ'ալեօք ծրփծրփուն:
Արդէն մասամբ իւր բանակին՝ մեծ դարպասէն դէպ 'ի դուրս
Ելած էր թագաւորն, իրեւ զուշակ նախազգաց
Բարենըսիհ յաջողութեան, և բարձրադասի բըլբալէ
Կը դիտէր հարթ դաշտագետինն և յարձակումն երկդիմի:

94. Բայց երբ տեսաւ թէ մեծագոյն բանակն ետ ետ կը քաշուէր
Հընչեցնել տուաւ իսկոյն նահանջի փողն ազդարար.
Եւ կըրկին ու կըրկին պատգամաւոր զըրկելով՝
Կը թախանձէր թէ՛ կլորինդան թէ՛ Արգանտոն ետ դառնալու:

Քաջախրոխտ ամուլներն այն կը ժըխտեն հնազանդիլ՝
Արիւնով սրարբած, գլուխին դարձած և կոյր զայրութով.
Տեղի կու տան բայց հուսկ ուրեմն, և կը ջանան գէթ սանձել
Ամբոխակոյտն՝ օրինաւոր քայլով նահանջ գործելու:

95. Սակայն ո՞վ կըրնայ կանոն դնել ուսման խաթամութ,
Եւ կամ վախն ու վատութիւն մարզել. հապճեպ կը փախչին.
Ասպարնին ոմանք մէկդի կը նետեն, այլք ձեռքերնին
Զինաթափ կ'ընեն. արգելք մ'է սուրն և ոչ թէ պաշտպան:
Բանակին և քաղաքին մէջտեղ ձորակ մ'առապար
Կ'երկընայ կը տարածուի արեւմուտքէն դէպ հարաւ.
Հոս կը դիմեն փախըստականք, և միգամած նուր փռչին
Դէպ 'ի կողմն պարբսպաց կ'ուլորտանայ թխակուտակ:

96. Մինչ գահալէժ կը խուսափեն սարաւանդէն դէպ 'ի վար,
Զարհուրելի կերպով զանոնք կը կոտորեն Քրիստոնեայք.
Բայց յետոյ վեր բարձրանալով՝ երբ բռնաւոր Արքային
Մօտակաց օգնութիւնն իրենց թիկունք կ'ունենան,
Աննրպաստ կը դատի Գուելփոս ինքզինքն ենթարկել
Դժուարութեւ և դերբկալիւր զառիվերին այն վտանգաց,
Կը սանձէ զօրքերն. անդին ալ իրեններն Աւադին
Ներս կ'առնէ, ո՛չ սակաւութիւ մնացորդ խազմին չարադէտ:

97. Կատարեր է Սիւլէյման՝ ինչ որ բազուկ մ'հողեղէն
Կարող էր կատարել. ալ վըրան ոյժ չէ մնացեր.
Այրողը արին ըրտինք դարձած, և ծանր հետքք մ'անդադար
Կը նեղէ կուրծքն, և կողերը բարախմամբ կը ցընցէ.
Կը նուաղի վահանին ներքեւ բազուկն իւր կըթոտ,
Եւ դանդաղ շարժումներով կը պտոյտքէ աջն ալ սուսերն.
Կը խորտակէ, բայց չի կըտրեր, բուրովին բըթացած՝
Կորսընցուցեր զաղբեր է սուրն՝ ա՛յլ եւս սուր ըլլալէ:

98. Երբ ինքզինքն այս վիճակիս մէջ ըզգաց՝ պահ մը կեցաւ
Տարակուսի մէջ վարանող մարդու մը դիրքն առնելով.
Կը խորհի՝ արդեօք թէ պէտք է հոն ինքզինքն ըսպաննէ,
Իր ձեռքով ա՛յսքան պանծալի փառք մ'ուրիշէն կորզելով,
Թէ արդեօք հարկ է բանակին խորտակմանէն իսկ յետոյ՝
Կեանքին պահպանութեան դեռ եւս խնամք ունենայ.
Թող յաղթէ ճակատագիրն, հապ'օն, գոչեց հուսկ ուրեմն,
Եւ փախուստս այս թող նըշան կանգնէ իրեն յաղթութեան.

99. Թող տեսնէ թըշնամին թիկունքս և թող ծաղրածէ
Անգամ մ'ալ աստանդի թափառիկ կեանքս անարժան.
Բայց տեսնէ պիտոր նաեւ զիս վերըստին զինավառ՝
Խոռովելու խաղաղութիւնն իւր և խաբիուլ պետութիւնն.
Քաւ, տեղի չեմ տար, չեմ փախչիր. թող մըշտատեւ յաւիտեան
Անարգանացս հետ արծարծի վառի անշէջ բարկութիւնս.
Միշտ աւելի դաժանագոյն պիտի կանգնիմ ես ոստի,
Նոյն իսկ մոխիր դառնամ շիրմի մէջ և կամ մերկ հոգեգէշ: